

L'única llibertat que mereix aquest nom és la de buscar el nostre propi bé, pel nostre camí propi, sempre que no privem els altres del seu o els impedim d'esforçar-se per aconseguir-lo.

Cadascú és el guardià natural de la seva pròpia salut, sigui física, mental o espiritual. La humanitat surt més guanyadora consentint a cadascú de viure a la seva manera que no pas obligant-lo a viure a la manera dels altres.

Stuart Mill, *Sobre la llibertat*

Comentari d'en Josep-Maria Terricabras

1. Expliqueu breument quina és la idea principal del text. [2 punts]

John Stuart Mill defensa la seva teoria de la llibertat, entesa com l'activitat que ens permet obtenir el bé que perseguim sense impedir als altres de perseguir i obtenir el seu. En aquest sentit, Mill fa cadascú únic responsable de la seva llibertat i del seu benestar.

2. Què vol dir «guardià natural»? [3 punts]

En aquest text, l'expressió guardià natural és equiparable a responsable últim. Associant aquesta expressió al subjecte individual, l'autor vol destacar la conveniència de no disposar en estructures supraindividuals (com ara l'Estat) la supervisió de les llibertats individuals. La llibertat, en Mill, està fonamentada en la noció de dignitat humana. Aquesta dignitat té un caràcter natural, no ve concedida per la societat o l'Estat, sinó que és intrínseca a la naturalesa humana. És per això que la guàrdia que cadascú exerceix sobre la seva parcel·la de llibertat és natural, perquè és una resposta immediata a la dignitat que ens caracteritza com a individus humans.

Si algú intentés argumentar que per garantir aquesta dignitat humana cal que hi intervinguin, per exemple, l'Estat i el seu poder legislatiu, Mill respondria que aleshores els humans no faríem ús de la vera llibertat, que és una llibertat negativa, sinó d'una llibertat positiva, que ens ve donada de l'exterior. En la pregunta següent aprofundirem en aquesta distinció però convé recordar que la llibertat no és mai un concepte neutre sinó que s'és sempre lliure, com a mínim d'alguna cosa i per a fer alguna cosa. I això dóna lloc, com a mínim, a dues nocions prou diferents de llibertat.

3. Compareu el concepte de llibertat que hi ha en aquest text amb algun altre concepte de llibertat. [3 punts]

Tal com apuntàvem en la pregunta anterior, John Stuart Mill defensa una noció de llibertat que, seguint la distinció clàssica de Isaiah Berlin (1909-1997), podríem anomenar llibertat negativa. És a dir, una llibertat que es posiciona no tant davant de les seves possibilitats (llibertat per a) sinó davant dels perills que la poden coartar (llibertat respecte de). La diferència entre una llibertat positiva i una de negativa no és pas poc important. La llibertat positiva seria pròpia d'una estructura social on l'Estat fos qui es cuidés de dispensar a cadascun dels seus

membres l'espai de llibertat que li pertoca. Certament, els ciutadans d'un estat així tenen llibertat per fer tot allò que l'Estat els concedeix i, sobretot, la tenen tots per igual. El problema és que és sempre una llibertat restringida, limitada i regulada. Aquesta és la principal crítica que, encara avui, es dirigeix contra sistemes polítics com el comunista cubà.

Contràriament, la noció de llibertat negativa, defensada per Mill (que ell no anomena, però, així), és més aviat pròpia de societats liberals (l'utilitarisme, tot i no ser equiparable al liberalisme, és una teoria burgesa, hereva de la Il·lustració i que impulsa l'Estat del Benestar als EUA i a Europa al llarg de la primera meitat del segle XX). Segons Mill, l'àmbit de la nostra llibertat es defineix per contraposició amb les llibertats dels altres. Som lliures dins el clos on els nostres actes no afecten —nocivament— els d'altri. Aquesta noció de llibertat negativa està, en realitat, molt estesa. No és gens difícil sentir dir a algú “Mentre no faci mal als altres...”. Òbviament la crítica immediata que s'ha fet a aquest plantejament és que les nostres accions pràcticament mai no són accions aïllades i, per tant, aquest clos d'acció que només ens abasta a nosaltres acaba essent pràcticament fictici. Segurament, conscient d'aquest problema, Mill insisteix a distingir entre felicitat (que sempre és compartida socialment) i mer contentament (satisfacció personal sense caràcter moral)

4. Expliqueu per què creieu que l'autor del text té raó o per què creieu que no en té. [2 punts]

L'utilitarisme és una teoria. En aquest sentit, la definició de llibertat que Mill planteja en aquest text cal entendre-la més com un principi teòric que no pas com una fórmula fàcilment aplicable a la pràctica. I això per la senzilla raó que, si entenem la llibertat com aquest àmbit on l'individu i les seves accions es destaquen, s'aïllen, dels de la resta de la societat, de fet, no en som mai, de lliures. Mill no pot renunciar al principi fonamental de la dignitat humana i, per això, no pot acceptar, des d'un punt de vista teòric, que ningú ens hagi de concedir la llibertat. De lliures en som perquè som humans i si la llibertat ens vingués de fora, en realitat, ens l'estarien restant. Justament perquè ens pertany de manera individual, és individualment que l'hem d'exercir, sempre i quan aquest exercici no obstaculitzi la llibertat dels altres. Per tant, si aconseguixo que la recerca del meu bé proporcioni també bé a tots aquells (o a la majoria) als quals la meua acció afecta, aleshores, l'exercici de la meua llibertat queda legitimat. Amb això hem fet, segurament, un pas més per allunyar-nos de la teoria i apropar-nos a la pràctica. Un principi així és un xic més aplicable, tot i que toparà, evidentment, amb una evident dificultat de càlcul: com es mesura el bé o el benefici que la meua acció provoca en els qui m'envolten, especialment, si són nombrosos? En definitiva, aquest text de Mill ens recorda una vegada més la importància dels plantejaments teòrics però alhora l'absoluta necessitat de llimar-los per tal que s'apropin a la pràctica i siguin no tan sols utilitaristes sinó també útils.